

СОВЕТ ДЕМОКРАТИЯ ДЕЛГЕРЕЗИН!

«Социалистик демократизмниң чедиинкинеринде чигзиниг чок. Ол ышкаш совет улус эрге-чагыргазының күчүлүг аргалары ам-даа эгээртинмес дээрзинде база-ла чигзиниг чок».

Л. И. БРЕЖНЕВ

Бүгү чурттарның пролетарийлерни, каттыжыңар!

ШЫҢ

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 55 (10952) 1979 чылдың март 5, понедельник 1925 чылда түптүзүлгөсү Ортоа 2 көп.

ТӨРЭЭН ЧУРТУВУСТУҢ ЧЕЧЕКТЕЛИИШКИНИ ДЭЭШ СОВЕТ ТЫВА БАДЫЛАП ТУР

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң соңгулда бүрүзүн бистиң чуртувус бугу улустуң байырлары кылдыр эрттирер чаагай чаң чылдыр. Чурттуң эрге-чагыргазының дээди органыга дүүн болуп эртин соңгулдалар хүнү база-ла ыңчаар эрткен. Бүгү чурттаазында ышкаш, Тываның шунту соңгулда участоктарының экинтери март 4-те, эртенгиниң 6 шакта-ла делгемби-биле ажитынган болгаш «Кирип моорлар!» деп соңгукчуларны чалап турган.

ССРЭ Конституциясында айткан өндүр улуг хамааты эргелери күүседир дээр Кызылдың ажилчылары, Ан-Довураптың туугулары, Хову-Ансының металлургалары, Бай-Тайганың, Мөңгүн-Тайганың, Вүрүнүн, Эрзинин хойчулары, Улуг-Хемниң, Чави-Хемчинин малчылары база саанчылары, Таңдынын, Иза-Хемниң, Би-Хемниң тараажылары, ыракины Тере-Хөлдүн, Тожунуң аңчы-ижиликтери, бистиң хей саңның интеллигенциясы—бүгү ажилчы чоннар Дээди Советтиң онгу чыгышының соңгулдазынга найгамчык улуг белик көдүрүшүнү биле киришкенер. Эртенгиниң 10 шакта-ла Бай-Тайга, Мөңгүн-Тайга, Эрзин болгаш өске-даа районнарның соңгукчуларының хей нуруу бадылапканнар. Эрге-чагыргазының дээди органыга соңгуктурган депутаттарның аразында чоннуң бүгү-ниити хүндүткелниң чедип алган талептиг оодалары, ыстары партия ажилдакчысы Г. Ч. Шишин,

туудутжу Р. Ф. Григорович, академик-эртемден Н. А. Пилюгин, хойжу Т. М. Держунай, ажил-агый удуруткучу М. Н. Дугер болгаш малчынар бригадир Ф. А. Родионова, ССР Эмгектинин министри Е. А. Козловский, анык ажилчы Н. Д. Сарыглар болгаш коммунистерниң база партия кеңигүнү эвестериниң бузулбас блогунуң өске-даа төлөөчкелери бар.

Бүгү чурттаазында ышкаш, бистиң республиканың ажилчы чоннары Москваның Бауман соңгулда округунуң соңгукчулары-биле журажышынга СЭКП ТН-ның Чингине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эл Л. И. Брежневтин чайынанчак, мерген угааның чугаазы бүрүн долузу-биле чүүлдүгүнүмүшөөн, ону ажил-чорудулга дайныкы программа кылдыр хүлээп алгаш, күүседирин хүлээнип турарлар.

Бүгү делегейге тайбыңны болгаш улустарнык анык чок чоруну быйгылаарыңа угландыр СЭКП-ниң болгаш Совет чазантык чорудуп турар чайгылыш чок даштыкы политиказын бурун деттип, чүүлдүгүнүмүшөөн, Вьетнамга удур ындак ханыг агрессивни доп-доруан соксадырны, Вьетнам черден ындак дээрбечилерин бүгү шерикти сөөлгү солдатна чедир ундурерин Совет Тываның ажилчы чоннары бүгү совет улусты-биле, делегейниң тайбыңга ынакшылдыг бүгү кижилери-биле

кады шыгыны негеп турар күштүг үкүн соңгулдалар хуунде база катап илереткенер.

Ийи даңгыр ордениг Совет Тываның ажилчы чоннары соңгулда хуунде Терзэн чурттуң улам ыңай чечектелишинини база коммунизмниң тилпелгеи дээр бадылашының бербишаан, СЭКП-ниң XXV съездинин болгаш Төп Комитеттин соң даразындагы Пленуарының шийтилерин, онгу беш чылдың даалгаларын болгаш ССРЭ-ниң Чаа Конституциясында чүүлдерин амыдыралга чайгылыш чок боттандырарына долу шийтирелин бадытааннар. Он-биле кады олар чурттуң өске бугу улустары ышкаш, тыва улустуң дугайында доктаамал сагыш салышыны дээр Коммунисттик партияга база Совет чазанка өөрүп четтиришининиң сөөстерин чүретиң ханызындан база катап илергейзинер.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң онгу чыгышыга соңгулдалар Коммунисттик партияны, эл Л. И. Брежнев болгаш оон лекинниң Төп Комитетин болгаш Совет чазанты ажилчы чоннарының улам сырый каттыжышының, партиянык болгаш улустуң бузулбас чагыс эвинин, СЭКП-ниң база Совет чазантык иштики база даштыкы политиказын совет никелериниң бурун долу деттип чүүлдүгүнүмүшөөн турарының база катап күчүлүг көргүзүү болган.

МОСКВА. Кремль болгаш Кремльдиң Улуг ордуу. В. ЕГОРОВУҢ болган А. СТУЖИНИҢИҢ Фотосу, СЭТА-ның фотосурнакы.

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДАЛАРНЫҢ ТӨП СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫНГА

Бөгүн, март 4-те, Совет Социалистик Республикалар Эвезелештиң Дээди Совединге соңгулдалар хуунде бис, орбита-ның «Салот-6»—«Союз-32» эртем-ынчал комплексиниң командири Владимир Афанасьевич Ляхов болгаш бортинженер Валерий Викторович Гюмин коммунистерниң болгаш партия кеңигүнү эвестериниң бузулбас блогунуң кандидатары дөш, бистиң төрөк Коммунисттик партиянык иштики болгаш латык мерген угааныг полтиказы дөш бугу совет улусты-биле кады, хамааты бедик хүдөөлөгөштү күүседир, бадылап тур бис.

Бистиң бадылаашкынымыз ССР Эвезелештиң Дээди Советтин депутаттыга бирги кандидат, Эвезел Советине Москва хоорайның Бауман соңгулда округунда бүртүктүрткен Совет Эвезелештиң Коммунисттик партиянык Төп Комитетиниң Чалгыне секретары, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы эл Леонид Плякн Брежневти дөш бадылап кылдыр санаарың Төп соңгулда комиссиязындан чоруп турар үеинте деледиле.

Оон аңгыда бистиң Националдар Советине Москва хоорайның соңгулда округунда бүртүктүрткен СЭКП ТН-ның Политбюро кеңигүчү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эл Алексей Николаевич Кошкин дөш-бадылап кылдыр санаарың база деледиле.

«Салот-6»—«Союз-32» орбита комплексиниң командири В. А. ЛЯХОВ. «Салот-6»—«Союз-32» орбита комплексиниң бортинженери В. В. ГЮМИН.

КЫЗЫЛ

Эртенгиниң 6 шак четпозонде-ле республиканың дайымызды Кызыл отун келген, Чөр болганда музика чаңгалынтан болгаш хоңгү-омак кижилер чоруп турган. Кызыл хоорайның Ленин кудумчузунда соңгулда участогу, 6 шак чедип турда оод дарагы соңгукчулары чалааш, бадылап эгелээрчү-кийгүчү.

Бар дугаарында А. А. Магомов чүвө-чугаалааш мычта дөш: — Сайыраңгай социализмниң Конституцияла хүлөө алдында сонда бир дугаарында бо соңгулда бооп турар-дыр. Мен бөгүн СЭКП-ниң, Совет чазантың тайбыңга ынакшылдыг иштики болгаш даштыкы политиказы дөш бадылап тур мен.

Соңгукчулар үзүк-соксаал чок көз-ле турган. Аныяктар-ла хей болду. Бир дугаар бадылап турар Рывма Хованың чедип келгени, мычта ховди: — Мен бөгүн бистиң аас-кеңигеве, тайбың ажаа-аживис дөш бадылап тур мен. Мен Мөңгүн-Тайга райондык келгеш, бо чыллы кооператив учалызын доозуп, эш-оорум-биле совет кижилериниң хиретледерин хайдырар дөш ажилдаш эгелээр бис.

Өөрөңөр, ажилдаар эргелери, вис боттанышымыз ол. Кызылдың филармония бажыкы Таштык-ла 6 шак турда М. Е. Грачев бир дугаарында

участоктуң соңгулда комиссиязын даргаам А. В. Калалда чугаалаарга, удуз аалче соңгукчулар шуужу-ла кырды. «Кызыл туду» эргеледип туудутжу, «Хуудуладип Демэр» ордениң эдилекцини Ч. С. Чалдың бюджеттерин алган, чугаалады: —Туудуга 26 чыл ажилдап чор мен. Хоорайымын машын хөгжүдөйин көргөш кижик магадар-дыр. Ол дөш Коммунисттик партияга, Совет чазанка өөрүп четтиришкел иштики эң өргим сөөстерин изерттешөөн, коммунистерниң болгаш партия кеңигүнү эвестериниң блогунуң төлөнтүгү кандидатары дөш, делегейге быйгы тайбың дөш бадылап тур мен.

Бюджеттерин камчык көчүтүрүп дөш түтүпкөз, РСФСР-ниң аалдарыг, Тыва АССР-ниң улустуң артили В. Ш. Кок-оол: «Коммунисттик партияны, Совет чазантың тайбыңга ынакшылдыг иштики болгаш даштыкы политиказы дөш, совет улустуң аас-кеңиги дөш бадылап тур мен — деп чугаалаан.

Соңгукчулар шуужу-ла турарлар. Онгу беш чылдың планыг оонадаларын хуусаа бетинде күүседир, ажилдык шынарлар болгаш бугурагының аныктыг чоруну чедип алар дөш оларны сазыш, мыкы удуз. «Интити-биле Совет Эвезелештиң чедипкелерин дөрге, республика бүрүзүнүң база чедипкелерин болурун оналан дем-

86 тонна хире-сүтү күрүчөө саткан, бо чылдың март 1-де байдал-биле алгыра эртенке чылдың ол үеинге деңизерге күрүчөгө элтти 61 тонна хойвун, сүтү 25 тонна хойвун саткан. Эртенке чылдың бо үеде аңду 49 муң ажит хурагал адылган турда болза, ам 24 муң ажит чаш хураганнармы меңди ап, ажил-агыйлар кыштагаалаашкымын дүр-чааган эртерип турар.

Районда шунту он соңгулда участокарының экин март 4-те эртенгиниң алды шакта байыралады-биле ажитынар билек, өөрүшүлдү, омак-сөөк соңгукчулар кынар шуужу эгелөөн, Эртенгиниң он шакка чедир «Шамбалы», «Кара-Хаяк», он бир шакка чедир «Х Улуг хура» сохтоо тарың соңгукчулары соңгулда участокарыга барып, коммунистерниң болгаш партия кеңигүнү эвестериниң бузулбас блогунуң кандидатары дөш бадылаашкыны бөрүч бергелөөн. Хуудуладип он ийи шакка чедир февральда 258 соңгукчуның 342 хуузу бадылап дооскан. Лейди соңгукчулар соңгулда участокарыга баштай келгени бадылап тура бистиң Төрөөн чуртувустуң улам ынак чечектелишини дөш, оод коммунизме тилпелгелеринге улам бургунаарымын дөш бадылаашкыны бергенин эвергелеш турганнар.

Социалистик Күш-ажылдык Маадлары Н. О. Ничат ам «Тилпелге» сохтоо хон ажалымын комиссияны удуруттурар. Соңгулда участо-

АК-ДОВУРАК

АК-Довураптың бугурагылары соңгулда бугурагы дөшөөн. Кызыл-Мужавиттинин № 1 барың таваны соңгулда участогуна бадылаашкыны бир дугаарында 88 харды Стенявди Андреевна Исполова берген. Ол-бизделек харадыш-сүтүчүр миңчаар чугалаан: — Назымында хой удаа соңгук келдим. Чер-чер Советтеринге-ла, ССРЭ-ниң Дээди Советинге-лаа депутаттарын соңгурууга хой катап киришкен мен. Чоннуң төлөнтүгү оодлары, кыстары дөш бадылаашкынымын, бугу совет кижилер-биле бир домен, берип турар мен. Олар чоннуң идеяны төлөнтүп-биле шызылып, соңгукчуларыңк чатгаларың ак сепкидин-биле күүседип турарлар. Бөгүн база төлөнтүгү депутаттар дөш бадылаашкынымын удуз күдөөдө-биле бердим.

Күрес-хооттехника комитетиниң Барыын-Хемчик сайырында өөрөшкү товары Александр Мөңгүн дүүл өс сөө харлааш, бир дугаар бадылаан. Ол дөш чорсаарың Александр соңгукчуларыңк мурвунга илереткен.

Барыын-Хемчик районун ажал-иштилер бо соңгукчуларын удуз-улуз күш-ажалты чедипкелеринг уткааннар. Ылаңгы «Шенээр» сохтооң ишчилери эртенке чылдың социалистик чарыкыга тилпелкы болгаш РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң бая ВЦСПС-тиң илтилер Кызыл тузу-биле шаңгалган.

Районун Биткист-Хая, Ажи-Бардык, Аңгыты салбырларының соңгукчулары дүүл эртенгиниң сөк шакта-ла бадылап доосканнар.

Дүүл эртенгиниң алды шакта Барыын-Хемчик районун бугу-ле соңгулда участокарыга ажал эгелөөн. ССРЭ-ниң Дээди Совединге депутаттарын бадылаар дөш районунуң

БАРЫЫН-ХЕМЧИК

Дүүл эртенгиниң алды шакта Барыын-Хемчик районун бугу-ле соңгулда участокарыга ажал эгелөөн. ССРЭ-ниң Дээди Совединге депутаттарын бадылаар дөш районунуң

КЫЗЫЛ РАЙОН

ССРЭ-ниң Дээди Совединге мөөн мурвунда эркен соңгулданырлар бөр төвүздү кыска үе бистиң республиканың быйгырамыга өөрүчүтү бо-лушкуннар-биле байлаа. Ол бүтү чаартылгалар республиканың анык бууду — Кызыл районунуң экономикамын база чаагай салдарын чедирген. Тургустың-ла ам дөрт чыл чедип турар бо районун ажал-ишчилери агы соңгулдаларны политиктиг болгаш күш-ажалчы көдүрүшкүңүң чедипкелеринг уткаан. Беш чылдың баштайгы үш чылдарының даалгаларындан аажыр район 424,4 тонна элтти,

ЧУРУКТА: Кызылдың районнар аразының «Сохтоо-техника» каттыжышының сөөр-моториз, Аалдар ордениң III чергениң эдилекцини Петр Ондарович Байыр-оол бадылап тур.

ЧУРУКТА: Ала-чурттуң Улуг дайымыңк ирарычын Анатолий Гаврилович Гончаров бадылап тур.

Кызыл районун «Сукья» сохтооң төвүндө Куду-тура базонды соңгулда участогу эртенгиниң 6 шакта-ла ажитынган. Соңгулда комиссиязын даргаам В. В. Түметев ССРЭ-ниң Дээди Советинге соңгукчуларыңк эгелээр бис. Кызылдың филармония бажыкы Таштык-ла 6 шак турда М. Е. Грачев бир дугаарында

Соңгукчулар маңаа база-ла соңгулдага организастыг, белик көдүрүшкүңү-биле киришкен. Эртенгиниң 6 шакта-ларын 60 хуузу бадылапкан, а дүш үеинде барык шунтуу соңгукчулар.

ЧУРУКТА: участоку соңгулда комиссия соңгукчулары бюджеттер берип турар үеинде. А. ЗАПЦЕВИҢ Фотолары.

УТТУНДУРБАС, СОЛУН

Баа-Дем районда Ильянка... Совети чон ортузунга... Кудура болгаш эстетиктиг...

Чурттаарып алап-йорзоп, бе... дек-селек тырыш» турда кон... чуг сонурганчыг, уттундур...

когу-биле узуктаттынгаш деп... өгөлде частыгыр болбас. Ку... да байырларын аждар мур...

ЭКИ БЕЛЕТКЕНГЕН

Эркин районун беш школа... ларының аразына башкылар... ның бот-тывынгыр уран чүүз...

жылкы» деп ырым күү... сетени соду. «Кызыл үер»... деп шиден узундупу ар...

Нарын ортумак школының... башкылар коллективя ол-за... программа-биле дыштаныр...

ЭКИ ТУРАЧЫЛАР КЕЖЭЭЗИ

Чоокта чаа Кызыл район... «X Узуг хурал» совхозу... нун Культура бажычына...

ны чалаан. Ужуракыла ке... жээни Кудура бажычының... директору Т. Сопнак башка...

сораарың Вьетнам Социали... стик Республикада удуз дай... нын буруу шапканар.

БАЗА ЧУГУЛА

Ий суурга учуу кезигинерин... хуралы болурга-ла чон сана... нынга будук, ка...

көөрге арыг-сидиг эвес, көрү... штүг эвези бындигир. Мыш тарып о... дуртур шакетин...

Эркин районун беш школа... ларының аразына башкылар... ның бот-тывынгыр уран чүүз...

телевидение

МАРТ 5-ТЕ БИРГИ ПРОГРАММА... МОСКВАДАН... 10.00—Уе. Информастыг...

МАРТ 6-ДА БИРГИ ПРОГРАММА... МОСКВАДАН... 10.00—Уе. Информастыг...

КАМНААР, КАМГАЛААР ХҮЛЭЭЛГЕЛИГ БИС

Сөөлү чылдарда кижиниң... бойдуска чедирин турар са... лдарып айымалдыг хемчөөдө...

Чер бөмбүрөөнчү чурттак... чылары чылдын-на 70-80 жыл... дан кижин чедир демештир...

Улетпур бугурагелериниң... хоралыг артынын чоңка... ажалдарыны чедип алыры...

ЫНАКШЫЛ-БИЛЕ

Александр Михайлович Зей... риди-биле ужуракыры ийн... ды-ла белен эвес болду. Бой...

чордум, ичкыла-даа бойдука... ынак оон артык. Адуварына... база ынак чорума-даа, ыра...

КАМНААР, КАМГАЛААР ХҮЛЭЭЛГЕЛИГ БИС

Сөөлү чылдарда кижиниң... бойдуска чедирин турар са... лдарып айымалдыг хемчөөдө...

Чер бөмбүрөөнчү чурттак... чылары чылдын-на 70-80 жыл... дан кижин чедир демештир...

Улетпур бугурагелериниң... хоралыг артынын чоңка... ажалдарыны чедип алыры...

херекселдер-биле хандырбас... Эрик эвезтен чыккын көрүс... түп болур. Республика най...

КАМНААР, КАМГАЛААР ХҮЛЭЭЛГЕЛИГ БИС

Сөөлү чылдарда кижиниң... бойдуска чедирин турар са... лдарып айымалдыг хемчөөдө...

Чер бөмбүрөөнчү чурттак... чылары чылдын-на 70-80 жыл... дан кижин чедир демештир...

агаар

Кызылдың агаар станция... ның дыштангы турарын... бугура алдыра, республикага...

КАЛАН — ДАЛАЙ АҢЫ

Командор, Курш, Алсу... ортулактарда, Мурнуу Кам... чаканың, Алдаскын эриктер...

рөөнге чыгыр кызыл алыр... Океан кырынга үнүп кетсе... да, калан оракче далайлаш...

А. Н. СЕГАЛЬ, биолог эртемнериниң кандыгы. Кызыл хоорай.

КАМНААР, КАМГАЛААР ХҮЛЭЭЛГЕЛИГ БИС

Сөөлү чылдарда кижиниң... бойдуска чедирин турар са... лдарып айымалдыг хемчөөдө...

Чер бөмбүрөөнчү чурттак... чылары чылдын-на 70-80 жыл... дан кижин чедир демештир...

КИНО

МАРТ 5-ТЕ «ПАВЫРЛАТ» «Силерин ха... мавы» Николайовна мынан... тур» 9.30, 11.15, 13.00, 14.30,

МАРТ 6-ДА «ПАВЫРЛАТ» «Силерин ха... мавы» Николайовна мынан... тур» 9.30, 11.15, 13.00, 14.30,